

1 Kasım 2009

KIBRIS GAZETESİ

HESAP VERİLEBİLİRLİK / AKADEMİK PERFORMANS DEĞERLENDİRME KRİTERLERİ ve DAÜ

Prof.Dr.Turgut Turhan
(DAÜ Hukuk Fakültesi)

“Hesap verilebilirlik” kavramı güncel yükseköğretimde oldukça sık anılan bir kavram haline gelmiştir. Bu kavram, giderek artan işsizlik ve enflasyonla beraber yükseköğretim maliyetlerinin de yükseldiği Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD) 80’li yılların sonunda ortaya çıkmıştır. Federal Hükümetin giderek artan eğitim maliyetlerinden kurtulmak istemesi ve bu maliyetleri federe devletler ve özellikle üniversitelere devretme eğilimine yönelmesi, “hesap vermenin”, devlete vergisini ödeyen toplum ve üniversitelere maddi destek sağlayan hükümetler tarafından bir “dış talep” olarak benimsenmesinde en önemli rolü oynamıştır. Böylelikle devlet ve toplum “fildişi kulelerinde oturan hocaların” vatandaştan toplanan vergilerle oluşan devlet yardımları ve öğrenciden alınan eğitim harçları karşılığında ortaya ne koyduklarını açıklamalarını talep eder hale gelmiştir. Geçen zaman içinde, yükseköğretimde kalite güvencesine önem verilmesi ise, “hesap verilebilirlik” kavramını, 21 yüzyıl üniversitesinin “ olmazsa olmazları1 arasına sokmuştur. Aslında “hesap verilebilirlik” kavramının günümüzde sadece üniversiteler açısından değil, tüm kurumlar açısından işletilmesi gereken bir kavram haline geldiği de unutulmamalıdır.

“Hesap verebilirlik” kavramı, üniversitenin tüm eylem ve işlemlerini kapsaması gereken bir üst kavramdır ve çift yönlüdür. Bu anlamda toplum ve devlet nasıl üniversiteyi idare edenlerden hesap sorma hak, yetki, ve görevine sahipse, üniversiteyi idare edenler de istihdam ettikleri akademik personelden hesap sorma hak, yetki ve görevine sahiptirler. Söz konusu olan, temel işlevi “araştırma, eğitim ve yayın yapma” olan üniversiteler olduğunda “eğitici personel, yani akademik personelin” kaliteli ve yetkin olmaları gereği ise kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, akademik personelinin “kaliteli ve yetkin” olup olmadığını denetlemek ve akademik personelden bu anlamda hesap istemek üniversiteyi idare edenlerin temel görevidir. Üniversite idarelerinin bu kalite ve yetkinliği ölçebilmesinin ise tek yolu vardır: Akademik performans değerlendirme kriterlerini ve bu kriterlere göre yapılacak olan değerlendirme işleminin sonuçlarının neler olabileceğini personele bildirmek ve hiç bir etki altında kalmadan değerlendirme işlemini her yıl periyodik olarak gerçekleştirmektir. Unutmamak gerekir ki, üniversiteler hakkında kalite değerlendirilmesi yapılırken, akademik personelin kalitesi hala önemli bir parametre olarak dikkate alınmaktadır.

Yüksek Teknoloji Enstitüsü dönemini de dahil edecek olursak, DAÜ’nin 30 yıllık bir geçmişi olduğunu söylememiz mümkündür. Geçen 30 yıla rağmen bu güzide kurumun akademik performans kriterlerini hazırlayarak periyodik değerlendirme işlemlerine başlamamış olması ise kabul edilebilir bir durum değildir. Oysa DAÜ mevzuatı, gayet açık olarak, akademik performans değerlendirme kriterlerinin hazırlanarak yürürlüğe konmasını amirdir. Bu bağlamda, mevzuatımız

“Akademik personelin sözleşmelerinin uzatılması, sözleşmeli personelin devamlı personel statüsüne geçirilmesi ve hangi personelin devamlı statüden çıkarılacağı” ve hatta hangi personelin “barem içi artış alacağı” konularının hazırlanacak olan söz konusu kriterlere göre yapılacağını hükme bağlamıştır. Bütün bu işlemlerin bugüne kadar akademik performans değerlendirme kriterleri dikkate alınmaksızın siyasi ve subjektif ilişkilerden hareketle gerçekleştirilmiş olmasının DAÜ’nin bu hale gelmesinde oldukça önemli bir rol oynadığını herhalde hiçbir akademisyen inkar edemez.

Akademik performans değerlendirme kriterlerinin hazırlanarak uygulanmasının akademik personel üzerinde bir “akademik denetim” getireceği ve bazı meslektaşlarımızın bundan yakınacakları açıktır. Oysa akademik denetimler, öncelikle öğretim üyesinin kendi kalitesinin ortaya çıkmasını ve kaliteli, çalışan öğretim üyesinin çalışmayan ve kalitesiz öğretim üyelerinden ayrılmasını sağlayan mekanizmalardır. Bu nedenle, araştıran, inceleyen, yazan, yayınlayan, tez yöneten, yeni dersler açan, projeler yürüten öğretim üyelerinin akademik denetimlerden kaçmaması, tam tersine bu tür denetimleri, üniversite idaresi tarafından empoze edilen bir bürokratik işlem olarak görmeyerek teşvik etmeleri gerekir. Aksi halde, çalışan öğretim üyelerinin kendilerine yazık edecekleri ve mesleği memuriyete çevirerek sadece ders veren öğretim üyeleri arasında kaybolacakları açıktır. Bugün hangi üniversiteye baksak, 45 yaşının üstünde olan ama “en muhteşem eserini” yazmayı emekliliğine bırakmış!” yardımcı doçentlerle, bundan 15-20 yıl önce profesör olduğu halde son 3 veya 5 yıl içinde hiçbir bilimsel çalışma yayınlamamış olan, deyim yerindeyse “tam maaşla tekaüt” öğretim üyelerine rastlamaktayız. Kuşkusuz ki bu tür öğretim üyelerinden, belki de ders vermeleri dışında hiç bir hayır yoktur. Hatta, son 3-5 yıl içinde hiç bir şey yazmamış, yayınlamamış olan öğretim üyelerinin verdikleri derslerden ne hayır geleceği de ayrı ayrıca tartışılabilir! Bu nedenle, bir üniversitenin kalitesinin öğretim üyelerinin kalitesiyle doğru orantılı olduğu gözden uzak tutulmamalı ve önceden belli, objektif akademik değerlendirme ve performans kriterleriyle akademik denetim her yıl muntazaman yapılmalıdır. Yapılacak olan bu değerlendirmelere göre, aynı fakültede aynı ünvan altında çalışan öğretim üyelerinin farklı statülere tabi olabilecekleri ve farklı maaş/ücret alabilecekleri de gözden uzak tutulmamalı ve öğretim üyeleri de böyle bir sonuçtan şikayetçi olmamalıdır.

Bu aşamada, eğer öğretim üyelerinin yapılacak olan performans değerlendirmelerinden şikayetçi olmamaları isteniyorsa, değerlendirmelerin dayandırılacağı kriterlerin doğru ve yerinde bir şekilde belirlenmesi gerektiğini de hatırlatmak gerekir. Ancak bu konuda üniversitelerde yürütülen çalışmalara bakıldığında, ne yazık ki bu kriterlerin doğru ve yerinde bir şekilde belirlendiğini söyleyebilmek oldukça güçtür. Gördüğümüz odur ki, bu kriterlerin belirlenmesi sırasında iki temel hata yapılmaktadır. Bunlardan birincisi, kriterleri belirlemek, kaleme almak ve tartışmaya açmak için görevlendirilen komisyon üyelerinden bir veya birkaçının, internetin başına geçerek, öncelikle bir zamanlar kendisinin de bulunduğu bir ABD. veya İngiltere üniversitesinin, daha sonra da ABD.’nin Stanford, Harvard, Yale, MIT. gibi; İngiltere’nin de Oxford, Cambridge veya London School of Economics gibi üniversitelerini web sitelerine girerek orada yer alan kriterleri indirmek suretiyle bu kriterleri hazırlama yoluna gittikleridir. Herhalde, öğretim üyelerinin bilimsel performanslarının dayandırılacağı kriterlerin belirlenmesi sırasında ancak bu kadar bilim dışı bir yol izlenebilir.... KKTC. , ABD. veya İngiltere değildir ve KKTC. Üniversitelerinde görev yapan öğretim üyeleri de Amerikalı veya İngiliz değildir. Kanımızca sorun biraz da nerede olduğumuzun bilincine varma meselesidir!

Akademik performans değerlendirme kriterlerinin belirlenmesi sırasında yapılan ve öğretim üyelerinin haklı olarak şikayet ettikleri ikinci hata ise, geliştirilen veya oluşturulan kriterlerin, farklı bilim dallarının özgün yapıları ve bu yapıların gerektirdiği özel parametreler dikkate alınmaksızın bir bütün olarak tüm bilim dallarına uygulanmak istenmesidir. Yapılan çalışmalara genel olarak bakıldığında görülen odur ki, çoğunlukla mühendislik fakültesine mensup olan bir veya bir kaç öğretim üyesi yan yana gelerek, basit anlamıyla fen bilimleri- sosyal bilimler ayırımı dahi yapmadan, daha ziyade fen bilimlerine ve özellikle mühendislik bilimlerine özgü kriterleri alt alta sıralamaktadırlar. Kanımızca, akademik değerlendirme kriterlerini, bilim dalları, hatta fakülteler arasındaki farkları dikkate almaksızın bir bütün olarak tüm bilim dallarını kapsayacak bir şekilde belirlemek ve yeknesak bir biçimde uygulamaya kalkışmak büyük bir hatadır ve bilimin ruhuna aykırıdır. Ancak ne yazık ki, son yıllarda tüm dünya üniversitelerine hakim olan ve etkisini özellikle üniversite yönetimi alanında gösteren “ölçme, biçme, hesaplama ve formüllerle ortaya koyma!” ya dayanan bu bilim anlayışı akademik değerlendirme kriterlerinin oluşturulmasını da etkilemektedir.

Kanımızca daha doğru olan ve bilimin yapı ve ruhuna uygun düşen, bırakalım basit bir fen bilimleri- sosyal bilimler ayırımı yapmayı, bu genel ayırım içinde belli bir alanda yer alan farklı bilim dallarında bile farklı akademik değerlendirme ve performans kriterlerinin ortaya konulmasıdır. Daha somut bir biçimde söyleyecek olursak, mühendislik, fizik veya kimya alanlarında ihtiyaç duyulan ve uygulanması gereken akademik değerlendirme kriterleri nasıl tarih, sosyoloji, ekonomi veya hukuk alanındaki kriterlere uymaz ve bu farklı alanların ihtiyaçlarını karşılamazsa; hepsinin fen bilimleri genel alanında yer aldığı kabul edilse bile, makine, elektrik, endüstri ve çevre mühendisliği gibi farklı mühendislik alanlarının ihtiyaç duyacakları kriterler de birbirinden veya bir fizik veya kimya alanından farklı olabilecektir. Aynı anlamda, sosyal bilimler alanında yer aldıkları kabul edilen örneğin sosyoloji, tarih, ekonomi, felsefe veya hukuk gibi farklı alanlarında uygulanacak kriterlerin de yeknesak olmalarını istemek ve bu yeknesak kriterlerin tüm bu alanların ihtiyaçlarını karşılayacağını ummak beyhudedir! Nitekim, felsefe, fizik, matematik veya İngiliz Dili ve Edebiyatı gibi alanlarında çalışan öğretim üyelerimizin performanslarının belirlenmesi sırasında “topluma olan katkınız nedir?” gibi bu bilim dalları açısından anlamsız sorulara ne cevap vereceklerini düşünmeleri veya öğrenci değerlendirmeleri sırasında Türkçe eğitim verilen Hukuk Fakültesi öğrencilerine sorulan “Öğretim üyesi dersi İngilizce veriyor mu?” şeklindeki sorulardan alınan eksi puanlar nedeniyle bu fakülteye mensup bir öğretim üyesinin performansının düşük bulunması bu beyhude bekleyişin bir sonucu değil midir? Örnekleri daha fazla arttırmadan tekrar edeceğimiz olursak, farklı bilim dallarına mensup olan ve farklı alanlarda çalışan öğretim üyelerini yeknesak akademik değerlendirme kriterlerine tabi kılmak bilimsel bir yaklaşım değildir ve haklı olarak, bu nedenle başarısız, performansı düşük bulunan öğretim üyelerini küstüreceği açıktır.

Bu çalışma 1 kasım 2009 tarihli Kıbrıs Gazetesi, sh. 18-19 da yayınlanmıştır.